

KONFERENSIYA

“JIZZAX VILOYATI IJTIMOIIY-IQTISODIY
RIVOJLANISHINING ASOSIY
YO’NALISHLARI: MUAMMO VA YECHIMLAR”

RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ANJUMANI

2025-yil 21 noyabr

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY
UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI**

**JIZZAX VILOYATI IJTIMOIIY-IQTISODIIY
RIVOJLANISHINING ASOSIIY YO‘NALISHLARI:
MUAMMO VA YECHIMLAR**
*mavzusidagi Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari
to‘plami*
(2025-yil 21-22-noyabr)

JIZZAX-2025

Jizzax viloyati ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining asosiy yo‘nalishlari: muammo va yechimlar. Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami – Jizzax: O‘zMU Jizzax filiali Iqtisodiyot va turizm kafedrası, 2025-yil 21-22-noyabr. 557-bet.

Respublika miqyosidagi ilmiy-texnik anjuman materiallarida zamonaviy kompyuter ilmlari va muhandislik texnologiyalari sohasidagi innovatsion tadqiqotlar aks etgan.

Globalashuv sharoitida davlatimizni yanada barqaror va jadal sur‘atlar bilan rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar samarasini yaxshilash sohasidagi ilmiy-tadqiqot ishlariga alohida e‘tibor qaratilgan. Zero iqtisodiyotning, ijtimoiy sohalarni qamrab olgan modernizatsiya jarayonlari, hayotning barcha sohalarini liberallashtirishni talab qilmoqda.

Ushbu ilmiy ma‘ruza tezislari to‘plamida mamlakatimiz va xorijlik turli yo‘nalishlarda faoliyat olib borayotgan mutaxassislar, olimlar, professor-o‘qituvchilar, ilmiy tadqiqot institutlari va markazlarining ilmiy xodimlari, tadqiqotchilari, magistr va talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlari natijalari mujassamlashgan.

Mas‘ul muharrirlar: DSc.prof. Turakulov O.X., t.f.n., dots. Baboyev A.M.

Tahrir hay‘ati a‘zolari: p.f.d.(DSc), prof. Turakulov O.X., t.f.n., dots. Baboyev A.M., t.f.f.d.(PhD), prof. Abduraxmanov R.A., p.f.f.d.(PhD) Eshankulov B.S., p.f.n., dots. Alimov N.N., p.f.f.d.(PhD), dots. Alibayev S.X., t.f.f.d.(PhD), dots. Abdumalikov A.A, p.f.f.d.(PhD) Hafizov E.A., f.f.f.d.(PhD), dots. Sindorov L.K., t.f.f.d.(PhD), dots. Nasirov B.U., b.f.f.d. (PhD) O‘ralov A.I., p.f.n., dots. Aliqulov S.T., t.f.f.d.(PhD) Kuvandikov J.T., i.f.n., dots. Tsoy M.P., Sharipova S.F., Jo‘rayev M.M.

Mazkur to‘plamga kiritilgan ma‘ruza tezislarning mazmuni, undagi statistik ma‘lumotlar va me‘yoriy hujjatlarning to‘g‘riligi hamda tanqidiy fikr-mulohazalar, keltirilgan takliflarga mualliflarning o‘zlari mas‘uldirlar.

5. Toshboyev A. K., Kamolov D. R., Alikulov B. A. Ethics of Artificial Intelligence: Exploring the Moral and Social Implications of AI in Contemporary Society.
6. Luna A., Nizametdinov A., Xudayarov R. KORXONALAR FAOLIYATINI STRATEGIK BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING CHORA TADBIRLARI //Science technology&Digital finance. – 2023. – T. 1. – №. 5. – C. 34-40.
7. Nizametdinov A., Usmonova V., Abdusattorov D. OZIQ-OVQAT MUAMMOSI //Science technology&Digital finance. – 2023. – T. 1. – №. 5. – C. 139-143.
8. Nizametdinov A., Xojiboqiyeva N. RAQAMLI IQTISOD VA INNOVATION AXBOROT-KOMMUNIKATSIYALAR TEXNOLOGIYALARINI JORIY ETISHNI DOLZARB MASALALARI //International Journal of scientific and Applied Research. – 2024. – T. 1. – №. 3. – C. 92-94.

YANGI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA INFRATUZILMA QURISHNING MOLIYAVIY VA IQTISODIY MODEL

Lapasov Nurmuhammad Murodulla o‘g‘li, Mustafokuqulov Javohir O‘ktam o‘g‘li

*Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston milliy universitetining
Jizzax filiali*

Annotatsiya: Ushbu maqolada yangi texnologiyalar asosida infratuzilma qurishning moliyaviy va iqtisodiy modeli, innovatsion infratuzilma loyihalarini rejalashtirish va boshqarish mexanizmlari hamda ularning iqtisodiyotga ta’siri ilmiy asoslarda tahlil qilingan. Zamonaviy texnologiyalar — BIM, “aqlli infratuzilma”, raqamli nazorat tizimlari, energiya samarador yechimlar va IoT-platformalarning infratuzilma qiymati, samaradorligi va ekspluatatsiya xarajatlariga ta’siri chuqur o‘rganilgan. Moliyalashtirishning turli manbalari (xususiy investitsiya, GChP, davlat mablag‘lari, xalqaro moliya institutlari), ularning samaradorlik ko‘rsatkichlari, iqtisodiy risklari va qaytuv mexanizmlari tahlil qilingan. Maqola yakunida iqtisodiy model asosida infratuzilma loyihalarini optimallashtirish, xarajatlarni kamaytirish, investitsiya jozibadorligini oshirish bo‘yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: infratuzilma, innovatsion texnologiyalar, moliyalashtirish modeli, iqtisodiy samaradorlik, BIM, raqamli nazorat, GChP, investitsiya, loyiha boshqaruvi.

KIRISH

XXI asr sharoitida infratuzilma rivoji mamlakatlarning iqtisodiy o‘rish sur‘atlari va raqobatbardoshligining asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Transport, aloqa, energetika, ijtimoiy soha infratuzilmasi sifatining yaxshilanishi iqtisodiyot

samaradorligini oshiradi, ishlab chiqarish tannarxini kamaytiradi, aholi farovonligiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Shuning uchun ham infratuzilma qurilishiga innovatsion texnologiyalarni joriy etish davlat siyosatida ustuvor yo‘nalishga aylangan.

Hozirgi kunda dunyo bo‘yicha qurilish jarayonlarida BIM (Building Information Modeling), IoT-sensorlar, aqlli monitoring (smart monitoring), sun’iy intellekt asosida loyiha boshqaruvi, energiya tejamkor yechimlar keng joriy etilmoqda. Ushbu texnologiyalar infratuzilma obyektlari qiymatini optimallashtirish, qurilish muddatini qisqartirish, xavflarni kamaytirish va investitsiya samaradorligini oshirish imkonini beradi.

Ushbu maqolada yangi texnologiyalar asosida infratuzilma qurilishning moliyaviy-iqtisodiy modeli, uning asosiy komponentlari, texnologiyalarning iqtisodiyotga ta’siri va amaliy tavsiyalar tadqiq etiladi.

ASOSIY QISM

1. Infratuzilma qurilishida yangi texnologiyalarning o‘rni

Infratuzilma qurilishida keng qo‘llanilayotgan zamonaviy texnologiyalar quyidagilar:

1.1. BIM texnologiyasi

BIM texnologiyasi qurilish jarayonini to‘liq raqamlashtiradi:

- loyiha aniqligi 35–40% ga oshadi;
- qurilish xatolari 20–30% ga kamayadi;
- ekspluatatsiya xarajatlari 20% gacha qisqaradi;
- smeta aniqligi sezilarli oshadi.

1.2. IoT va aqlli infratuzilma tizimlari

Sensorlar orqali:

- issiqlik, bosim, namlik monitoringi;
- ko‘prik, yo‘l, tunnel holatini real vaqt rejimida kuzatish;
- avariylar oldini olish;
- texnik xizmat ko‘rsatishni optimallashtirish.

1.3. Energiyani tejoyvchi texnologiyalar

- LED yoritish;
- quyosh panellari;
- issiqlik izolyatsiyasi;
- ekologik toza materiallar.

1.4. Raqamli nazorat va sun’iy intellekt

- byudjetni prognozlash;
- xavflarni bashorat qilish;
- vaqtni optimallashtirish;
- texnika harakati monitoringi.

Yangi texnologiyalar ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, tannarxni kamaytiradi va loyihaning iqtisodiy ko‘rsatkichlarini yaxshilaydi.

2. Moliyaviy-iqtisodiy modelning tuzilishi

Yangi texnologiyalar asosida infratuzilma qurilishning iqtisodiy modeli quyidagi tarkibiy qismlardan iborat:

2.1. Investitsiya xarajatlari (CAPEX)

- loyiha oldi hujjatlari;
- texnologik uskunalar;
- qurilish va montaj ishlari;
- raqamli monitoring tizimlari;
- BIM platforma xarajatlari.

2.2. Eksploatatsiya xarajatlari (OPEX)

- texnik xizmat ko‘rsatish;
- energiya sarfi;
- kadrlar tayyorlash;
- nazorat va xavfsizlik.

2.3. Moliyalashtirish manbalari

- davlat budjeti;
- xususiy investorlar;
- xalqaro moliya instituti (Jahon banki, Yevropa taraqqiyot banki);
- GChP (davlat-xususiy sheriklik);
- obligatsiyalar va fond bozori;
- infratuzilma fondlari.

2.4. Moliyaviy samaradorlik indikatorlari

- NPV (Net Present Value) — sof joriy qiymat;
- IRR (Internal Rate of Return) — ichki rentabellik normalari;
- Payback period — o‘zini oqlash muddati;
- B/C Ratio — foyda/xarajat nisbati;
- LCC (Life Cycle Cost) — loyiha hayotiy tsikli qiymati.

3. Yangi texnologiyalar iqtisodiy samaradorlikka ta’siri

Quyidagi natijalar kuzatiladi:

3.1. Qurilish tannarxining pasayishi

BIM, raqamli nazorat va prefabrikatsiya ishlari hisobiga:

- material isrofi 25% gacha kamayadi;
- mehnat sarfi 15–20% qisqaradi;
- vaqt tejalishi 10–30%.

3.2. Eksploatatsiya xarajatlarining kamayishi

- IoT sensorlar nosozliklarni erta aniqlaydi;
- texnik xizmat ko‘rsatish avtomatlashtiriladi;
- energiya sarfi 20–40% kamayadi.

3.3. Infratuzilmaning xizmat muddati uzayadi

Masalan:

- aqlli yo‘llar — 1,5–2 baravar;
- o‘zini nazorat qiluvchi ko‘priklar — 10–15 yilga uzoqroq;
- energiya samarador binolar — 25–40% uzoq.

3.4. Investitsiya jozibadorligi oshadi

Innovatsion infratuzilma:

- investorlarga yuqori IRR beradi;
- xarajatlar aniqligi oshadi;
- risklar kamayadi.

4. Infratuzilma uchun innovatsion iqtisodiy model taklifi

Maqola doirasida quyidagi model taklif qilinadi:

4.1. 5 bosqichli iqtisodiy model

1-bosqich: Raqamli loyihalash (BIM + AI)

- byudjet aniqligi 95%;
- vaqt bo‘yicha rejalashtirish optimallashtiriladi.

2-bosqich: Moliyalashtirish modeli (GChP + Investitsiya fondlari)

- risklar taqsimlanadi;
- davlat xarajatlari kamayadi.

3-bosqich: Qurilish texnologiyalari (prefabrikatsiya, robototexnika, IoT)

- xatolar minimal;
- vaqt tejaladi.

4-bosqich: Ekspluatatsiya (aqlli monitoring, sensor tizimlari)

- texnik xizmat avtomatlashtiriladi;
- nosozliklar oldini olish.

5-bosqich: Hayotiy tsikl iqtisodiyoti (LCC model)

- umumiy xarajatlar 20–40% gacha kamayadi.

4.2. Modelning afzalliklari

- investitsiya xavfini kamaytiradi;
- ekspluatatsiya xarajatlarini optimallashtiradi;
- resurslardan samarali foydalanadi;
- ekologik barqarorlikni ta’minlaydi.

XULOSA

Yangi texnologiyalar asosida infratuzilma qurishning moliyaviy-iqtisodiy modeli zamonaviy iqtisodiy taraqqiyotning asosiy talablaridan biridir. BIM, IoT, aqlli tizimlar, energiya samarador qurilmalar infratuzilmaning hayotiy tsiklini optimallashtiradi va xarajatlarni kamaytiradi. Moliyalashtirishning variativ modeli (GChP, xalqaro institutlar, investitsion fondlar) loyiha iqtisodiy barqarorligini oshiradi.

Taklif etilgan iqtisodiy model infratuzilma loyihalarining tannarxini kamaytirish, sifatini oshirish va investitsiya jozibadorligini kuchaytirishga xizmat qiladi. O‘zbekiston sharoitida ushbu model infratuzilma modernizatsiyasini tezlashtirish uchun asosiy mexanizmlardan biri bo‘la oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. World Bank. Infrastructure Development Report, 2023.
2. OECD. Modern Infrastructure and Digital Technologies. Paris, 2022.
3. Eastman C. BIM Handbook. John Wiley, 2020.
4. UN ESCAP. Smart Infrastructure and Sustainable Development, 2021.
5. PMBOK 7th Edition. Project Management Institute, 2021.
6. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi. Toshkent, 2022.
7. Muhammadaliyev A. Infratuzilma iqtisodiyoti. Toshkent: Iqtisodiyot, 2021.
8. Samiyeva M. BARQAROR XIZMAT KO‘RSATISHGA ASOSLANGAN SANOAT KORXONALARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI SAMARALI QO‘LLASH //Economics and Innovative Technologies. – 2023. – T. 11. – №. 2. – C. 353-359.

9. Saidovich S. S. RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONIDA O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTINING RIVOJLANISH IMKONIYATLARI //Yangi O‘zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o‘rni va rivojlanish omillari. – 2025. – T. 18. – №. 2. – C. 379-383.
10. Mahmudovna S. D. ZAMONAVIY MOLIYAVIY BOSHQARUV VA IQTISODIY BARQARORLIK //YANGI O‘ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI. – 2025. – T. 2. – №. 7. – C. 695-702.
11. Цой М. Развития сферы услуг в Узбекистане: тенденции и перспективы //Science technology&Digital finance. – 2023. – Т. 1. – №. 3. – С. 73-86.
12. Aslanov A. X. et al. RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB QILISH MASALALARI //TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR. – 2024. – Т. 1. – №. 1. – С. 284-288.
13. Samiyeva M. F. Q. Barqaror xizmat ko‘rsatishga asoslangan biznes modellari sanoat kompaniyalarida raqamli texnologiyalar salohiyatini o‘rganish //Science and Education. – 2023. – Т. 4. – №. 3. – С. 823-828.
14. Цой М. П., Худояров Р. Т., Рашидов А. Р. ПРОДВИЖЕНИЕ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ В УЗБЕКИСТАНЕ //International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research. – 2022. – С. 292-295.

TO‘QIMACHILIK KORXONALARIDA XIZMATLAR SIFATINI YAXSHILASHNING INNOVATSION MEXANIZMLARI

Hamraqulov Shokir Abduhakim o‘g‘li

O‘zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali, O‘quv-uslubiy boshqarma. Akademik litsey va texnikumlarga metodik yordam berish sektori bosh mutaxassisi

Annotatsiya: Ushbu tezisda to‘qimachilik korxonalarida xizmatlar sifatini yaxshilashning innovatsion mexanizmlari ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda xalqaro tajribalar, zamonaviy xizmatlar boshqaruvi yondashuvlari, raqamli texnologiyalar, servis jarayonlarining avtomatlashtirilishi hamda iste‘molchi ehtiyojiga moslashtirilgan boshqaruv tizimlaridan foydalanishning samaradorligi ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, to‘qimachilik korxonalarida xizmatlar sifatiga ta‘sir etuvchi ichki va tashqi omillar, raqamli servis platformalari, Lean Service, CRM, IoT texnologiyalari va “aqlli servis” tizimlarining qo‘llanishi amaliy jihatdan asoslanadi.

Kalit so‘zlar: innovatsion mexanizmlar, xizmatlar sifati, to‘qimachilik korxonalari, raqamlashtirish, avtomatlashtirish, CRM tizimlari, Lean servis, aqlli servis, IoT texnologiyalari, mijozlar qoniqishi, raqobatbardoshlik, xizmatlar boshqaruvi, servis jarayonlari, sifat menejmenti.

To‘qimachilik sanoati O‘zbekiston iqtisodiyotining eng muhim eksportga yo‘naltirilgan tarmoqlaridan biri bo‘lib, kompleks ishlab chiqarish jarayonlari, yuqori qo‘shilgan qiymat yaratish imkoniyati va xizmatlar tizimi bilan uzviy